

— Det e' likast å bo

Når barn lider overlaster

I 1968 innførte Rødøy kommune ni-årig obligatorisk skole etter mønsteret 7 pluss 2, og det ble bestemt at ungdomsskoleelevene fra de 11 skolekretsene skulle få sin opplæring ved Tjongsfjord sentralskole. Veien til Tjongsfjord fra de øvrige 10 kretsene i øy-kommunen var lang og strabasios, og det ble satset på internering av disse elevene. Skyssproblemerne skulle i det hele tatt vise seg å være en bøyg. For elevene fra Myken, ytterst i havgapet, fra Nordnesøy, Hestmannøy og alle de andre skolekretsene ble skoleveien etter hvert en hard belastning. Fra Myken til Tjongsfjord er det en avstand på 50 kilometer i luftlinje, 42 kilometer er åpent hav, og man kan forestille seg hvilke problemer dette kunne skape — med vinterstorm, uvær og sjøsyke. En elev fra Myken forteller om sin reise hjem på helgebek: «Vi startet klokken 04.00 natt til lørdag fra Tjongsfjord, hvor vi dro med båt til Vågaholmen. Derfra gikk turen videre med lokalbåt, og vi var hjemme på Myken kl. 11.00 lørdag formiddag. Tilbaketuren startet allerede kl. 10.00 søndag formiddag i den første tiden jeg gikk i Tjongsfjord. Senere ble det satt opp ekstra skyss fra Myken til Rødøy, søndag ettermiddag, som korresponderte med videre rutegående båt til Tjongsfjord.»

Det viste seg etter hvert også at det var vanskelig å utvikle et trivselsskapende miljø ved internatet, fremgår det av et studiearbeide som Anfinn Myrvang ved Nordland Distrikthøgskole har utført. Mange av elevene fant seg ikke til rette, og det forårsaket vantrivsel, skolefretthet og adferdsproblemer. Elevene måtte tilbringe all sin fritid i og omkring internatet. Muligheter for fritidsaktivisering manglet. De negative trivselssforhold, pluss andre forhold, som påkjennningene ved de lange reisene, førte til uvanlig høy fraværspersent. En elev hadde ca. 60 prosent fravær i løpet av et år. Enkelte foreldre gikk endog til det skritt å holde barna hjemme i protest mot skoleordningen.

Ved Jektvik skolekrets ble det reist krav om å få igjen ungdomsskolen, som ble nedlagt da internatet i Tjongsfjord var ferdig bygget. Etter gjentatte ansøkninger om en spesialordning for skolekretsen, tok foreldrene saken i sin egen hånd og sendte et brev til Kirke- og undervisningsdepartementet. Sterke ord ble benyttet. Det ble hevdet at elevene ved internatet i Tjongsfjord led fysisk og psykisk overlaster, samt at det hersket lovløse tilstander der.

Fra skoleåret 1969/70 fikk 8. årskull gå på skole i Jektvik, neste skoleår både 8. og 9. klas-

se. Senere fulgte Myken og Rødøy/Gjørøy med avviksordninger. Uttalelser hentet fra skoler med avviksordning viste seg å være svært positive. Elevene selv synes trivselen veier tyngst, og mener at løsrivelsen fra hjemmemiljøet, overgangen til internat og reisene til og fra hver helg ville være uutholdelige i det lange løp. Leksearbeidsmulighetene var etter elevenes mening større når de var hjemme, mens foreldrene på sin side gav uttrykk for at de nå hadde større kontroll med elevenes fritidsbeskjeftigelser og leksearbeidet. Sist og ikke minst ble det hevdet at undervisningstilbudet var like godt som på en større skole.

Som følge av et ønske om en avklaring av skolesituasjonen i kommunen, ble det nedsatt en skoleutredningskomité, som i sin innstilling gav uttrykk for at alle ni år i grunnskolen danner en naturlig enhet i og med at de blir tillagt kretsskolene. Komitéen hevdet imidlertid at erfaringene ikke tilsa en langsiktig fastlåsing av skolemønsteret, og mente at det ville være gunstig med en fem-års forsøksperiode. Søknaden om en desentralisert ungdomsskole som et femårig forsøk ble godkjent av Kirke- og undervisningsdepartementet 17. april 1975.

Det e' likast å bo heime, sier ungdomsskoleelevene på Rødøy skole på Helgelandskysten.

Vi er glade for at vi ikke lenger må sende barna på internat, og håper at ordningen med desentralisert ungdomsskole blir permanent, sier foreldrene.

Med enkle uttalelser tilkjennegir folk i Rødøy kommune i Nordland sitt syn på en forsøksordning som ble iverksatt høsten 1975, og som for barn og foreldre betyr en normalisert daglig tilværelse, større trygghet og bedre kontakt både med foreldre og lokalmiljø.

Men mye skjedde før det desentraliserte forsøksprosjekt fikk grønt lys fra de øverste skolemyndigheter. Mange erfaringer ble også gjort, dessverre kanskje flest negative, før elevene i ungdomsskolen kunne få sin skolegang på det sted de hører hjemme. Før den tid var ungdomsskoleelevene prisgitt sentralskolesystemet med internat, lang skolevei, ofte over åpent hav i ruskevær, fremmedgjøring i et stort miljø, mistilpasning, nervøse lidelser, vantrivsel. Disse ulemper vokste etter hvert til såpass stort omfang at både elever, foreldre og lokale skolemyndigheter reagerte, en reaksjon som til slutt resulterte i det såkalte «Rødøysprosjektet» — en desentralisert skole.

Tekst: Sissel Dahle
Foto: Dag Grundseth

Vi besøkte Rødøya i Rødøy kommune en kald forsømsdag, et stykke utkant-Norge i nordnorsk storslagen natur, med utkantens ulemper, tungvint beliggenhet, dårlig kommunikasjon. Men med en trivelig skole. Godt miljø, 20 veltilpassede elever — av dem syv på ungdomstrinnet — og fornøyde lærere.

— Disiplinproblemer vet vi ikke hva er, sier rektor Thom Bakken ved Rødøy skole. Hvor mange av hans kolleger andre steder i landet kan si det samme?

— Vi kan ikke forstå annet enn at ordningen med desentralisert ungdomsskole er kommet for å

bli. Den gir foreldrene en trygghetsfølelse, før følte mange at de mistet kontakten med sine barn. Dessuten kan vi nå trekke de unge inn i arbeidet på øya, til beste for befolkningen. Lokalsamfunnet blir styrket, mener rektor Bakken.

Elevene oppnår større trivsel når de får være hjemme og unngår de store transport- og interneringsproblemer — og når de pålegges større ansvar i skolesituasjonen, blir det hevdet. De kan nå nyttiggjøre seg faglige og kulturelle ressurser i lokalmiljøet. I undervisningen kan stoff fra hjemstedet utnyttes.

Det anses også som fordelaktig at læreren kjenner eleven i hjemmemiljøet og vedkommendes prestasjoner i det totale skolemiljø. Dernest at elevene nå, i større grad

heime!

Rektor Thom Bakken med musikk elev.

Et lite skolehus, men det ligger hjemme i Selsøyvik . . .

enn ved store skoler, vil kunne få informasjon om seg selv, ikke bare ved karakterer, men i daglig samvær med lærerne og med elever på forskjellige klassetrinn.

Forventninger

Det stilles altså forventninger til den nye ordning, forventninger som man allerede idag mener er blitt innfridd — langt på vei. For eksempel når det gjelder å bedre kontakten mellom skolen og lokalsamfunnet og skape positiv interesse for skolen fra hjemmene. Kretsskolen kan bedre enn de sentraliserte skoler fungere som en kulturfaktor i bygdesamfunnet.

— Vi har nå sett oss istand til å

satse på aktiviteter som før var umulig, blant annet har vi fått et musikkorps. Selvom korpsmedlemmene bor fordelt på tre øyer, tar vi oss tid til å treffes og samspille iallfall en gang i måneden, forteller Bakken.

— Som valgfrie fag i ungdomsskolen har vi bl.a. lagt vekt på lokalhistorie. Her på Rødøy har elevene laget en modell av handelsstedet i særøppgave, og en historikk over stedet. De har fotografert øya fra alle vinkler, registrert kulturminnesmerker, og de skal gjennomgå papirene fra vårt gamle kommunearkiv. Som valgfag har også elevene hatt såkalt hjelpe-tjeneste i sykehjemmet og i barnehaven. Neste år får vi musikk som

valgfag, og jeg håper å få noen av øyas unge til å bli med i en blåsekvintett.

Brevundervisning

— Når det gjelder valgfagene i ungdomsskolen, forsøker vi så langt vi kan å oppfylle elevenes ønsker, og det betyr at vi må ta brevundervisning til hjelp. Til høsten får vi kurser i fotografering, trafikopplæring, samt båtfører-kursus.

På de andre øyene har man valgt andre fag, bl. a. jus i hverdagslivet og på Selsøyvik skole har man introdusert landbruk som valgfag. Derfor finner man ved skolebygningen på Selsøyvik, en forblåst

øy ytterst ute, et lite drivhus med rødmende tomater, og et nyoppført hønehus. Hønehuset har elevene innredet selv, med vagler og bur og alt som hører til. Elektrikeren har nettopp fullført sine installasjoner, så nå venter elevene bare på hønsene. 10 ialt.

Neste år innledes båtbyggerkursus med en av foreldrene som instruktør. 10 prammer skal bygges, og skolen finansierer halvparten av omkostningene.

— Vi søker å tilby barna valgfag som de kan dra nytte av i sitt miljø, ikke gjøre skolen virkelighetsfjern, sier rektor Bakken.

Fordeler, men . . .

— Vi skal ikke skyve under teppet

at en desentralisert skole også kan by på problemer. Vi lærere må f.eks. ta fag vi ikke er utdannet til, og vi får av og til tidsnød, og ønsker større ramme omkring timefordelingen. Men totalt sett er fordelene i overvekt, hevder rektor. Meningen er ikke at vi skal finne på en mengde uvanlige ting og ukonvensjonelle valgfag. Vi tar sikte på å drive en vanlig skole innenfor en ordinær økonomisk ramme.

— Vi trives, sier ungdomsskole-elevene på Rødøya. Det er en fordel med små klasser, for da kommer vi nærmere hverandre.

De unge har nok å gjøre, de spiller i korps, de danser folkedans og holder elevkvelder hvor de to lærerne, Vivi-Ann Jensen og Siri Hauge samt rektor blir innbudt. Skolen er et naturlig samlingspunkt, som elevene føler ansvar for. På slutten av hvert skoleår hjelper de eldste elevene til med oppussing og vedlikeholdsarbeide, de pynter klasserommene med fiskegarn, glasskuler og pyntegjenstander. Lærerne liker seg. Da det ved Rødøy skole ifjor ble utlyst to ledige lærerstilling, kom det inn 30 ansøkninger.

Fremdeles har barna på øyene kontakt med sentralskolen i Tjongsfjord. På en uke avvikles et konsentrert svømmekursus, samt elevøvelser i kjemi og fysikk, fordi denne skolen er godt utstyrt med slike læremidler. Dette synes barna er et hyggelig innslag i undervisningen, men de synes en uke er tilstrekkelig.

Intet er foreløpig avgjort om Rødøyprosjektets videre skjebne. Men fordelene virker åpenbare. Vi håper at utviklingen skjer i en retning til beste for elever, foreldre og lærere i en griskendt øykom-mune i nord.

Ressursene i hjemmemiljøet kan utnyttes.